

2015:215

ANTIKVARISK MEDVERKAN

KISA KYRKOÅRD

RENOVERING AV BOGÅRDSMUR

KISA KYRKOÅRD
KISA SOCKEN
KINDA KOMMUN
ÖSTERGÖTLANDS LÄN

ANITA LÖFGREN EK

Bakgrund

Basfakta om objektet

Beskrivning och historik

I tätorten Kisa ligger kyrkan relativt högt belägen. Kyrkan uppfördes av sten under äldre medeltid men dess nuvarande utformning med rektangulärt långhus med rakslutet korparti, sakristia i norr och torn i väster tillkom vid en omfattande om- och tillbyggnad 1754 och 1773-1774. Kyrkan är vitputsad och taket, som ursprungligen var spåntäckt, är sedan slutet av 1800-talet koppartäckt. Huvudingången är via tornet i väster. Interiören har behållit sin karaktär från 1700-talets mitt, trots att den har förändrats vid ett flertal tillfällen under 1900-talet.

Karaktären på den äldre kyrkogården i Kisa varierar. Söder och öster om kyrkan är kyrkogården grustäckt och gravarna är ofta omgärdade av häckar eller stenramar. Norr om kyrkan är kyrkogården omlagd med gräs och det är sparsamt med häckar. Enstaka rygghäckar förekommer. Foto Östergötlands museum 2002.

Kyrkogården i Kisa utgörs av två separata delar som skiljs åt genom Fimongatan. Väster om gatan omges kyrkan av den äldre kyrkogården och öster om gatan ligger den nya nedre kyrkogården, som invigdes 1937. Den aktuella muren utgör delar av kyrkogårdsmuren runt den äldre delen. Den äldre kyrkogården har varierande karaktär norr om respektive söder/öster om kyrkan. Området norr om kyrkan utgörs av stora gräsytor utan rygghäckar, utom i väster där rygghäckar i nord/sydlig riktning skapar en egen karaktär. Området söder och öster om kyrkan utgörs av en gruskyrkogård och sluttar svagt mot öster. Gravplatserna är ofta omgivna av stenramar eller tujahäckar. Det finns även enstaka järnstaket. Rygghäckar saknas, men de höga tujahäckar som omger en del gravar är rumsskapande. Flera gravrader ligger på uppkrattade förhöjningar av grus.

Eventuellt utvidgades kyrkogården mot norr på 1820 – 30-talet, vilket innebär att nuvarande norra mursträckning inte är äldre än så, men kan även vara yngre.

De aktuella mursträckningarna är kallmurade stödmurar, huvudsakligen bestående av röd granitsten och skolade med mindre, skarpkantade stenar. I norr varierar murens höjd från ett fåtal decimeter i väster till drygt 2,5 meter i öster. Den östra muren är ca 1,2 - 1,4 m hög och i höjd med kyrkans norra fasad finns en trappa, som leder ned till Fimongatan. I norra muren finns ett antal bindringar. Vid den kulturhistoriska kyrkogårdsinventeringen 2002 (se Källor) noterades att det växte

syrenhäckar både på norra och östra muren. Innanför häcken fanns buskar av spirea, måbär, kornell och bergtall.

Östra bogårdsmuren med syrenhäck. Denna del av muren åtgärdades vid en tidigare etapp, troligen 2008/2009. Foto Östergötlands museum 2002.

Tidigare kända renoveringsarbeten

Den östra murens södra del, fram till trappan ner mot Fimongatan, har åtgärdats tidigare. Enligt uppgift var det troligen 2008/2009.

Kulturhistorisk bedömning

Den kulturhistoriska bedömningen begränsas här i huvudsak till kyrkogårdens omramning.

Kyrkogården i Kisa med murar, grindöppningar, träd och gravkapell bildar en samlad miljö med mycket höga kulturhistoriska värden. Murarna har olika ålder. Till norra muren hör bindringarna för hästar. De påkostade grindstolparna hör till grindöppningarna som markerar ingångarna, dels till kyrkogården och dels till kyrkans portaler. Träden i trädkransen visar på det parkideal som blev vanligt på landsortskyrkogårdarna framför allt under 1800-talet. Trädkransen är dessutom markerad på den häradsekonomiska kartan.

Basfakta om projektet

Fastighetsägare/beställare

Kinda pastorat, Kyrkstigen 2, 590 36 Kisa.

Bidrag

Kyrkoantikvarisk ersättning.

Tillstånd från länsstyrelsen

Muntligt igångsättningstillstånd. Tjänsteanteckning om avslutat ärende 2015-08-28.

Tidsperiod

2015.

Problembild / skadebild

I inventeringen av bogårdsmurar i Linköpings Stift år 2004 (se Källor) noteras det murskador i norra och östra muren. (Observera att hänvisningen till väderstreck i materialet om Kisa till stora delar är felaktig.) Stora stenblock skjuter ut från yttermanteln i östra muren och rasrisken är överhängande i det sydvästra hörnet.

Nordöstra murhörnet från norr. Foto Östergötlands museum 2002.

Målsättning med projektet

Erhålla en stabil mur.

Arbetsbeskrivning

-

Resultat

Genomförda arbeten

Arbetet har gällt den norra muren och den nordliga delen av östra muren. När det gäller norra muren har åtgärderna på den västra delen mest rört sig om komplettering av skolningen, medan det höga nordöstra hörnet är helt omlagt. Bakom de nerplockade delarna har grovt makadam använts som fyllning. Syrenhäckar och buskar har tagits bort. Utmed västra delen av norra muren ska nya buskar planteras. I övrigt har slänten mot muren och marken närmast muren täckts med sedumväxter och ett nytillverkat enkelt staket av järnsmide kröner muren. Sedumväxter och järnstaket följer samma principer som togs fram till renovering av östra murens södra del, troligen 2008-09.

Nordöstra muren efter omläggning.

Omläggning av muren. T v: Nordöstra murhörnet läggs om. T h: stenarna numrerades på insidan för att visa platsen i muren. Foto Per Johansson, Kisa 2015.

Uppföljning

Eventuella avvikelser från länsstyrelsens beslut

-

Byggnadshistoriska iakttagelser eller erfarenheter gjorda under arbetet

-

Norra murens västra del efter omläggning. Sedan fotografiet togs har buskar planterats i slänten.

T v: Norra murens östra del efter omläggning. T h: östra murens norra del efter omläggning och plantering av sedumväxter.

Godkännande/slutbesiktning

Arbetet kan godkännas ur antikvarisk synpunkt.

Östra murens södra del har åtgärdats vid ett tidigare tillfälle.

I den nu avslutade etappen av renovering av bogårdsmurar har man satt upp smidesstaket fram till kvarter A/C. Foto Per Johansson, Kisa 2015.

Medverkande i projektet

Entreprenörer

Arbetet utfördes av kyrkoförvaltningens egen personal.

Antikvarisk medverkan

Östergötlands museum genom antikvarie Anita Löfgren Ek.

Övrigt

Antikvariska kontroller / besiktningar

2015-08-27. Arbetet var dock påbörjat innan besiktning gjordes.

Fotodokumentation

Digital fotodokumentation förvaras på Östergötlands museum. Foto där inget annat anges: Anita Löfgren Ek, Östergötlands museum. 2015.

Källor

Bogårdsmurar i Linköpings Stift. Östergötlands län. Inventering, del 3. Grenberger Byggnadsrestaureringskontor. 2004.

Östergötlands länsmuseum. Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i Linköpings stift 2004. Kisa kyrka.

Östergötlands länsmuseum. Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering 2002. Kisa gamla kyrkogård.

Övrigt

-

Tekniska uppgifter

Lokal	Kisa kyrkogård
Socken/stad	Kisa
Kommun	Kinda
Län och landskap	Östergötland
Ekonomiska kartans blad	075 57 (7F 5h Kisa)
Typ av uppdrag	Antikvarisk medverkan
Öm dnr	326/15
Öm projektnr	510870
Lst dnr	433-7094-14
Uppdragsgivare	Kinda pastorat
Bidrag	Kyrkoantikvarisk ersättning
Byggnadsantikvarie	Anita Löfgren Ek
Foto	Östergötlands museum
Fältarbetstid	Augusti 2015

Dokumentationsmaterial förvaras på Östergötlands museum.

2015:215